

УДК: 340:[336.7:004.738.5]

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.94>

ПОНЯТТЯ, ПРАВОВА ПРИРОДА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Цукан С.В.,
аспірант

кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Цукан С.В. Поняття, правова природа та класифікація віртуальних активів.

Входження цифрових активів в економічний простір на національному та міжнародному рівнях є інновацією у фінансовій системі. Стрімке проникнення віртуальних активів в економічну сферу сприймається неоднозначно, адже їх унікальність, яка виражається в анонімності, незалежності від центральних банків, в поєднанні з використанням інформаційних технологій, завоювала як багато прихильників, так і привернула увагу критиків, в тому числі на державному рівні провідних країн світу.

У статті проаналізовано досвід законодавчого закріплення дефініції поняття «віртуальний актив» на національному та міжнародному рівнях. Розглянуто підходи до розуміння даного терміну окремими науковцями.

Виокремлено співвідношення поняття «віртуальні активи» та «цифрові активи», «криптоактиви» та «криптовалюти», «віртуальні активи» та «криптоактиви», зокрема визначено що поняття «віртуальні активи» та «цифрові активи» є синонімами, термін «криптоактиви» ширше, за термін «криптовалюти» та включає в себе останні, в той же час, поняття «віртуальні активи» ширше ніж поняття «криптоактиви», оскільки віртуальний актив може використовувати не лише технологію блокчейн щоб мати електронну форму.

Сформовано дефініцію поняття «віртуальні активи», що розглядаються як будь-який актив, виражений сукупністю даних в електронній формі, створений із використанням криптографічних засобів, має вартість, економічну цінність та пряму взаємодію двох сторін без участі посередників у децентралізованій мережі.

Проаналізовано еволюцію спроб визначення правової форми та правової природи віртуальних активів на нормативно-правовому рівні в Україні та виокремлено їх класифікації. Досліджено деякі аспекти Закону України «Про віртуальні активи», із прийняттям якого відбулося *остаточне перетворення* криптоактиву та *криптовалюти* у нову правову форму - *віртуальний актив*, яка охоплює собою не лише криптовалюти, а й інші нематеріальні блага, що є об'єктами цивільних прав, мають вартість та виражені сукупністю даних в електронній формі.

Сформульовано висновок, що Закон України «Про віртуальні активи» потребує доопрацювання в частині поняття та класифікації віртуальних активів.

Ключові слова: поняття, державне регулювання, віртуальні активи, криптоактиви, віртуальні валюти, правова природа, регулювання обігу віртуальних активів.

Tsukan S.V. Concept, legal nature and classification of virtual assets.

The entry of digital assets into the economic space at the national and supranational levels is an innovation in the financial system. The rapid penetration of virtual assets into the economic sphere is perceived ambiguously, because their uniqueness, which is expressed in anonymity, independence from central banks, combined with the use of information technology, has won both many supporters and attracted the attention of critics, including at the state level of the world's leading countries.

The article analyzes the experience of legislative consolidation of the definition of the concept of «virtual asset» at the national and international levels. Approaches to understanding this term by individual scholars are considered. The author distinguishes the correlation between the concepts of «virtual assets» and «digital assets», «cryptoassets» and «cryptocurrencies», «virtual assets» and «cryptoassets», and in particular, determines that the concepts of «virtual assets» and «digital assets» are synonymous, the term «cryptoassets»

is broader than the term «cryptocurrencies» and includes the latter; at the same time, the concept of «virtual assets» is broader than the concept of «cryptoassets», since a virtual asset can use not only blockchain technology to have an electronic form.

The definition of the concept of «virtual assets» was formed, which is considered as any asset expressed by a collection of data in electronic form, created using cryptographic means, having a cost, economic value and direct interaction of two parties without the participation of intermediaries in a decentralized network.

The evolution of attempts to determine the legal form and legal nature of virtual assets at the regulatory and legal level in Ukraine has been analyzed and their classifications have been identified. Some aspects of the Law of Ukraine «On Virtual Assets» were studied, with the adoption of which the final transformation of cryptoassets and cryptocurrencies into a new legal form took place - a virtual asset.

The conclusion was formulated that the Law of Ukraine «On Virtual Assets» needs to be revised in terms of the concept and classification of virtual assets.

Key words: concepts, state regulation, virtual assets, cryptoassets, virtual currencies, legal nature, regulation of virtual assets circulation.

Постановка проблеми. За останнє десятиліття відбулося феноменальне зростання кількості нових фінансових цифрових інструментів, які характеризуються легшими, швидшими, з мінімальними комісіями глобальними платежами та переказами. Найпоширенішими із таких інструментів на даний час є віртуальні активи. Здатність технологій, що закладені в їх основі швидко проводити розрахунково-платіжні операції та відсутність посередників у процесі здійснення транзакцій, посприяло їх популяризації у всьому світі. Однак, у сучасній правовій науці та практиці не склалося загальноприйнятого поняття та розуміння сутності віртуальних активів. Думки фінансових регуляторів окремих країн різняться. Це, у свою чергу, значно уповільнює прийняття рішень на державному рівні щодо їхнього розвитку та легітимізації. Сьогодні Україна знаходиться на етапі легалізації ринку віртуальних активів шляхом формування законодавства, тому важливо сформулювати найбільш оптимальну дефініцію, яка охоплюватиме усі наявні види віртуальних активів, відобразатиме їх правову природу, не залишивши поза правовим полем держави.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження окремих аспектів специфіки державного регулювання віртуальних активів привертає значну увагу науковців. Аналізу поняття та правової природи віртуальних активів присвячені наукові праці таких вчених як Р. Майданика, В. Сергієнко, В. Іванюк, Д. Погрібного, В. Логойди, Н. Архирейської, Є. Бондаренка, Л. Акімової, К. Ковальчука, О. Кудь та інших. В той же час, правове регулювання ринку віртуальних активів також є одним із найбільш актуальних питань у рамках законодавчих ініціатив. З огляду на це, існує потреба в проведенні теоретичних досліджень щодо аналізу поняття «віртуальні активи», їх правової природи та класифікації.

Метою статті є аналіз актуальних підходів до визначення поняття, дослідження правової природи та виокремлення класифікації віртуальних активів.

Виклад основного матеріалу. В Україні досить довго не було законодавчо закріпленої дефініції поняття «віртуальний актив», однак, ситуація з правовим визначенням кардинально змінилася після прийняття Закону України «Про віртуальні активи» № 2074ІХ від 17.02.2022 року [1] (далі – Закон). Слід справедливо зазначити, що Закон з часу його прийняття є «замороженим» та не набрав чинності, що свідчить про не сформовану законодавча база щодо регулювання віртуальних активів в Україні, якщо не сказати про взагалі її відсутність. Відповідно до прийнятого Закону, віртуальний актив – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Український законодавець дотримався Рекомендацій міжнародної групи з протидії відмиванню бручних грошей (FATF) обравши до застосування це визначення.

У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» віртуальний актив розглядається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [2]. Наведені визначення різняться, це говорить про те, що вже на етапі формування правової бази для функціонування ринку віртуальних активів, існують розбіжності у нормативно-правовому полі щодо визначення базового поняття. Зважаючи на це, варто розглянути міжнародний досвід тлумачення дефініції віртуальних активів.

Правова позиція Європейського Союзу стосовно віртуальних активів викладена у Директиві ЄС 2018/843, зокрема у ній простежується інше поняття - «віртуальні валюти», що визначаються як циф-

рове вираження вартості, яке не випускається чи не гарантується центральним банком або державним органом, яке не обов'язково пов'язане із законодавчо встановленою валютою та не має правового статусу валюти чи грошей, але приймається фізичними або юридичними особами в якості засобу обміну, який можна передавати, зберігати та торгувати в електронному вигляді. Слід зауважити, що дане визначення має технологічно-нейтральний характер, оскільки не містить жодних зв'язків, що стосуються технологій розподіленого реєстру [3].

5 жовтня 2022 року законодавці Європейського союзу погодили текст законопроекту Markets in Crypto Assets Regulation (MiCA) [4], який було розроблено з метою уніфікувати регулювання сфери криптовалютних активів, зменшити ризики для споживачів та передбачити відповідальність і вимоги до постачальників послуг. 20 квітня 2023 р. зазначений регламент було прийнято, набрав чинності в липні 2023 році, та запрацює у повному обсязі в 2024 році, адже має декілька рівнів заходів – перехідних етапів, які необхідно виконати до початку застосування нового режиму регулювання.

Із назви регламенту MiCA простежується перехід від терміну «віртуальна валюта» до терміну «криптовалюта», що викликано розширенням змісту цього поняття та його технологічною еволюцією. MiCA характеризує криптоактив як цифрове вираження вартості або прав, які можна зберігати та передавати в електронному вигляді за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології. Поняття «криптовалюта» виступає в якості родового, оскільки MiCA деталізує його види, які будуть розглянуті нижче.

Враховуючи положення преамбули MiCA, в яких зазначено, що законодавство ЄС має сприяти боротьбі з фінансування тероризму та відмиванню грошей, будь-яке визначення «криптовалюти» повинно відповідати дефініції «віртуальних активів», сформованій в Рекомендаціях Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF). Віртуальні активи у зазначених Рекомендаціях визначено як цифрове вираження вартості, яке можна переказувати або торгувати в цифровому форматі, а також використовувати в інвестиційних або платіжних цілях [5]. За Рекомендаціями FATF країни мають розглядати віртуальні активи як «активи», «власність», «кошти», «доходи».

Європейським центральним банком (ЕЦБ), як і в положеннях MiCA застосовується поняття «криптовалюта» – будь-які активи, що існують у цифровій формі, які не представляють фінансових зобов'язань щодо будь-якої фізичної чи юридичної особи, і які не втілюють у собі будь-яких майнових прав щодо суб'єкта господарювання [6].

Розглянувши міжнародну практику та положення вітчизняного законодавства, вбачається, що єдиного підходу до змісту поняття «віртуальний актив» немає. На доктринальному рівні простежується подібна ситуація. Часто віртуальний актив або цифровий актив науковці отождоюють із поняттям «криптовалюта», проте віртуальний актив, за справедливим зауваженням А.С. Овчаренко, є ширшим поняттям. Дослідниця під віртуальним активом розуміє актив в електронній формі, створений із використанням криптографічних засобів, який існує у вигляді цифрового програмного коду і не має фізичної форми, право власності на яке засвідчується шляхом внесення цифрових записів до реєстру цифрових транзакцій і має економічну цінність [7, с. 100].

Достатньо ґрунтовний аналіз сутності цифрових активів здійснив А.А. Кудь. Науковець дослідив етимологію терміну, ціннісну, інформаційну та правову складові поняття «цифрові активи» і узагальнивши їх, сформував дефініцію: «інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора».

Т.В. Яцик у своїй праці криптовалютою визначає цифровий актив, який використовує криптографію, пряму взаємодію двох сторін без участі посередників у децентралізованій мережі та технологію розподіленого реєстру, яка регулює створення нових блоків, перевіряє транзакції та забезпечує безпеку транзакцій без втручання будь-якого посередника [6].

Проаналізувавши узагальнені підходи міжнародних організацій, національного законодавства та окремих науковців можна стверджувати, що поняття «віртуальні активи» та «цифрові активи» є синонімами, що часто спостерігається в економічних дослідженнях. Термін «криптовалюта» ширше, за термін «криптовалюта» та включає в себе останні. В той же час, поняття «віртуальні активи» ширше ніж поняття «криптовалюта», оскільки віртуальний актив може використовувати не лише технологію блокчейн щоб мати електронну форму.

Спираючись на зазначені визначення, під віртуальним активом слід розуміти будь-який актив виражений сукупністю даних в електронній формі, створений із використанням криптографічних засобів, має вартість, економічну цінність та пряму взаємодію двох сторін без участі посередників у децентралізованій мережі.

Досліджуючи правову природу віртуальних активів треба враховувати еволюцію спроб врегулювати на нормативно-правовому рівні їх обіг в Україні. Першою такою спробою можна вважати «Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin» видане Національним банком України 10.11.2014 р. [8]. У зазначеному роз'ясненні НБУ розглядав «віртуальну валюту» Bitcoin як грошовий сурогат, що не може використовуватися на території України як засіб платежу та не має забезпечення реальною вартістю. Подібна позиція НБУ викладена і у Листі № 29-208/72889 від 08.12.2014 р. [9]. Щоправда, вже згідно із Листом № 40-0006/16290 від 23.03.2018 р. Національного банку України Лист від 08.12.2014 р. було визнано таким, що втратив актуальність [10]. Отже, в період з 2014 до 2018 року Bitcoin офіційно розглядався як грошовий сурогат.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» грошовий сурогат – це будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не Національним банком України і виготовлені з метою здійснення платежів в господарському обороті, крім валютних цінностей [11].

Отже, криптовалюта як грошовий сурогат, за своєю правовою природою, не є валютною цінністю, вводиться в обіг не центральним банком держави, випускається з метою здійснення розрахунків але при цьому офіційно заборонена для їх здійснення. З іншого боку, її зовнішнім проявом може слугувати її відтворення у формі грошових знаків, у даному випадку формою є цифровий документ у вигляді криптографічних знаків. Така правова форма – електронного документу у вигляді криптографічних знаків та така правова природа як різновид грошових сурогатів були притаманні криптовалюти в межах правового поля України протягом 2014–2018 рр.

6 жовтня 2017 р. у Верховній Раді України було зареєстровано «Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні» № 7183. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 якого, криптовалюту пропонувалося визначити як програмний код, що є об'єктом права власності, може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи у вигляді даних (програмного коду).

10 жовтня 2017 р. Верховною Радою України було отримано «Проект Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 1 якого, криптовалюта розглядалася як децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді, функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. При цьому деталізувалося, що криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом.

При цьому 30 листопада 2017 р. Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Національний банк України висловили своє бачення, що складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ні валютою, ні грошовими коштами, ні валютною цінністю, ні цінними паперами, ні електронними грошима, ні грошовим сурогатом. Крім того, вони зробили висновок, що складна правова природа віртуальних активів не дозволяє ототожнити її з будь-яким із суміжних понять. Тим самим, віртуальні активи виводилися за межі будь-якого чинного на той момент правового регулювання і фактично втрачали будь-яку правову природу, а отже позбавлялася хоча б якої-небудь правової форми [12].

Вагомим етапом законодавчої діяльності щодо нормативно-правового регулювання обігу криптовалюти в Україні стало прийняття Закону України «Про віртуальні активи». В Законі не використовуються такі терміни, як криптоактив, криптовалюта або токен. Замість всіх цих понять залишилося одне – віртуальний актив. Це є наслідком попередньої законопроектної роботи, адже згідно із Проектом Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні № 9083 криптовалюта визначалася, як віртуальний актив, під віртуальними активами при цьому розумілися токен-активи та криптовалюта [13].

Отже, із прийняттям Закону України «Про віртуальні активи» відбулося *остаточне перетворення* криптоактиву та *криптовалюти* у нову правову форму – *віртуальний актив*, яка охоплює собою не лише криптовалюти, а й інші нематеріальні блага, що є об'єктами цивільних прав, мають вартість та виражені сукупністю даних в електронній формі.

Відповідно до ст. 4 Закону, віртуальні активи поділяються на забезпечені та незабезпечені. Для світової законодавчої практики цей поділ є досить незвичним. Незабезпечені віртуальні активи не посвідчують майнових прав, забезпечені - посвідчують майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Під забезпеченням віртуального активу розуміється посвідчення ним майнових прав, зокрема прав вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Інші класифікації віртуальних активів відповідно до Закону відсутні.

Кожна країна дотримується власних логічних принципів державного регулювання, що полягають у різних ступенях урегульованості наявних суспільних відносин. Так, французьке законодавство, вводить таке тлумачення видів віртуальних активів:

1) будь-яке цифрове представлення вартості, яке не гарантується та не випущено центральним банком або державним органом, необов'язково прив'язане до законно встановленої валюти та не має юридичного статусу валюти або грошей, але приймається юридичними або фізичними особами в якості засобів обміну, які можуть передаватися, зберігатися і продаватися в електронному вигляді;

2) токени, тобто нематеріальні цифрові активи, що включають права, які можуть бути випущені, зареєстровані, збережені й передані електронним шляхом, якщо вони не кваліфікуються як фінансові інструменти.

Законодавство Великої Британії визначає три типи активів, зокрема:

1) обмінні токени, які не випускаються й не підтримуються центральним банком, але призначені для використання як засіб обміну;

2) сек'юритизовані токени, що мають характеристики цінних паперів, таких як паї, акції тощо;

3) службові (допоміжні) токени, які надають їхнім держателям доступ до певних можливостей (послуг тощо), але не надають прав, подібних до тих, що отримують власники сек'юритизованих токенів [14].

У регламенті Markets in Crypto Assets Regulation (MiCA), про який вже зазначалося, виокремлено такі види віртуальних активів:

– Utility tokens, це токени які охоплюють цифрове надання доступу до ресурсів, послуг або додатків.

Та так звані «стейблкоїни», що включають:

– Electronic money tokens (EMTs) – токени електронних грошей, які визначаються як криптоактиви зі стабільною вартістю, що базуються лише на одній фіатній валюті, та повинні функціонувати подібно до електронних грошей, замінюючи фіатну валюту в платежах. Наприклад USDC або USDT.

– Asset referenced tokens (ARTs) – токени, метою яких є підтримка стабільної вартості шляхом прив'язки до декількох валют, які є законним платіжним засобом, одного або декількох товарів, одного або декількох криптоактивів або кошика таких активів, і надалі будуть виступати як засіб платежу для покупки товарів і послуг, а також як засіб зберігання вартості [15].

Зважаючи на той факт, що Україна 23 червня 2022 року набула статусу кандидата на членство в Європейському союзі, вітчизняне законодавство потрібно адаптувати до існуючих європейських регуляторних механізмів та норм, зокрема і до оновленого у 2023 році Регламенту регулювання ринку криптоактивів (MiCA). Тому зазначена класифікація Європейського регламенту MiCA має бути покладена в основу нової редакції Закону України «Про віртуальні активи». Тут слід додати, що імплементація регламенту MiCA в регулювання українського ринку віртуальних активів триває, здійснюється робота над новим законопроектом Консультативною радою з питань регулювання віртуальних активів, яка створена Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Висновки. Отже, наразі все ще немає єдиного погляду щодо правової природи та сутності віртуальних активів. Проте, більшість країн не залишають при цьому поза увагою стрімкий розвиток цього фінансового феномену та намагаються створювати відповідне правове поле для регулювання усіх можливих видів зазначених активів.

Спостерігаються певні тенденції щодо визначення дефініції «віртуальні активи». На законодавчому рівні багатьох держав простежується перехід від поняття «віртуальна валюта» до поняття «віртуальний актив», що є значно ширшим за розумінням. Розкриваючи поняття «віртуальний актив», законодавці почали акцентувати увагу на технології розподіленого реєстру, що свідчить про ґрунтовніший підхід до вивчення та розуміння даного явища.

Викликає сумніви перехід від поняття «віртуальна валюта» до терміну «криптоактив» у Європейському регламенті MiCA, що в перспективі повинно бути імплементовано в українське законодавство. Все ж, поняття віртуальний актив є ширшим і його використання вбачається доцільнішим. Відсутність в регламенті MiCA регулювання у повному обсязі DeFi та NFT уже свідчить про недосконалість цього акту.

В той же час, співвідношення вітчизняного визначення віртуальних активів, із сучасними міжнародними термінологічними тенденціями та регламентом MiCA дає підстави вважати, що Закон України «Про віртуальні активи» потребує доопрацювання в частині поняття та особливо класифікації віртуальних активів. Прийняття погоджених термінів та єдине концептуальне розуміння віртуальних активів забезпечить правову визначеність для учасників ринку віртуальних активів, підвищить мож-

ливості державних органів для найбільш результативного виявлення та вирішення проблем, пов'язаних із ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-ІХ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
3. Ушинкіна О.А. Концептуальні підходи до визначення поняття «віртуальні активи» в Україні та у світі. Юридичний вісник. 2022. № 3 (64). С. 70–76.
4. Markets in Crypto-Assets Regulation (MiCA). URL: <https://www.esma.europa.eu/esmas-activities/digital-finance-and-innovation/markets-crypto-assets-regulation-mica>.
5. The FATF Recommendations (2023). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html>.
6. Яксун В.С. Поняття цифрових активів та їх види. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/208.pdf>.
7. Овчаренко А. С. Віртуальні активи як об'єкти фінансового моніторингу. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2020. № 3. С. 98–103.
8. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text>.
9. Лист Національного Банку України № 29-208/72889 від 08.12.2014. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/352736__493859.
10. Лист Національного банку України № 40-0006/16290 від 23.03.2018 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/374117__374182.
11. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
12. Дашутін І. Правова природа криптовалюти: українські реалії. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/239606-pravova-priroda-kriptovalyuti-ukrayinski-realiyi>.
13. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні № 9083. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597.
14. Черних О.С. Класифікація віртуальних активів в Україні. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/klasifikatsiya-virtualnyh-aktiviv-v-ukrayini>.
15. Златін В. Регулювання ринків віртуальних активів (MiCA) URL: <https://www.juscutum.com/news/regulyuvannya-rinkiv-virtualnih-aktiviv-mica>.